

SODBA SPLOŠNEGA SODIŠČA (šesti razširjeni senat)

z dne 15. septembra 2011 *

V zadevi T-234/07,

Koninklijke Grolsch NV s sedežem v Enschedeju (Nizozemska), ki jo zastopata M. Biesheuvel in J. de Pree, odvetnika,

tožeča stranka,

proti

Evropski komisiji, ki so jo sprva zastopali A. Bouquet, S. Noë in A. Nijenhuis, zastopniki, nato A. Bouquet in S. Noë, skupaj z M. Slotboomom, odvetnikom,

tožena stranka,

zaradi predloga za razglasitev ničnosti Odločbe Komisije C(2007) 1697 z dne 18. aprila 2007 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 [ES] (zadeva COMP/B-2/37.766 – Nizozemski trg piva) v delu, ki se nanaša na tožečo stranko, in, podredno, predloga za odpravo ali znižanje globe, naložene tožeči stranki,

* Jezik postopka: nizozemščina.

SPLOŠNO SODIŠČE (šesti razširjeni senat),

v sestavi V. Vadapalas, v funkciji predsednika, A. Dittrich in L. Truchot (poročevalec), sodnika,

sodni tajnik: J. Plingers, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 24. marca 2010

izreka naslednjo

Sodbo

Dejansko stanje

- 1 Tožeča stranka, Koninklijke Grolsch NV, je družba, ki se ukvarja s proizvodnjo piva, ki ga trži pod lastno znamko.
- 2 Skupina Grolsch je ena izmed štirih glavnih akterjev na nizozemskem trgu piva. Trije drugi glavni pivovarji na tem trgu so, prvič, skupina Heineken (v nadaljevanju: Heineken), ki jo vodi družba Heineken NV, za proizvodnjo pa je odgovorna hčerinska družba Heineken Nederland BV, drugič, skupina InBev (v nadaljevanju: InBev), ki se je

pred letom 2004 imenovala Interbrew in jo vodi družba InBev SA, za proizvodnjo pa je odgovorna hčerinska družba InBev Nederland NV in, tretjič, družba Bavaria NV.

- 3 Skupina Grolsch in trije drugi glavni pivovarji na tem trgu prodajajo pivo končnim potrošnikom zlasti po dveh distribucijskih kanalih. Tako je treba razlikovati, na eni strani, med obtokom gostišč („horeca“), to so hoteli, restavracije, kavarne, v katerih se pivo uživa na kraju samem, in, na drugi strani, med obtokom „food“ iz supermarketov in prodajaln vina in žganih pijač, v katerih se pivo kupuje za uživanje doma. Zadnji sektor vključuje tudi segment prodaje piva pod znamko distributerja. Med štirimi zadevnimi pivovarji sta v tem segmentu dejavni samo InBev in Bavaria.

- 4 Ti štirje pivovarji so člani Centraal Brouwerij Kantoor (v nadaljevanju: CBK). To je krovna organizacija, ki v skladu s statutom zastopa interese svojih članov in je sestavljena iz generalne skupščine in različnih komisij, kot sta komisija za gostišča in finančna komisija, ki je postala upravni odbor. Za sestanke, ki potekajo v CBK, njen sekretariat pripravi vabila in zaporedno oštevilčene uradne zapisnike, ki jih pošlje sodelujočim članom.

Upravni postopek

- 5 InBev je z dopisi z dne 28. januarja 2000 ter 3., 25. in 29. februarja 2000 predložila številne izjave, ki jim je priložila izjave petih svojih direktorjev (v nadaljevanju skupaj: izjava InBev), glede informacij o omejevalnih poslovnih praksah na nizozemskem trgu piva. Izjava InBev je bila pripravljena med preiskavo, ki jo je zlasti leta 1999 Komisija

Evropskih skupnosti opravila glede praks omejevalnih sporazumov in morebitne zlorabe prevladujočega položaja na belgijskem trgu piva. InBev je skupaj z izjavo InBev vložila prošnjo za ugodno obravnavo v skladu z Obvestilom Komisije o nenalaganju ali zmanjševanju glob v primerih kartelov (UL 1996, C 207, str. 4).

- 6 Po izjavi InBev je Komisija na podlagi člena 14(3) Uredbe Sveta št. 17 z dne 6. februarja 1962, Prve uredbe o izvajanju členov [81 ES] in [82 ES] (UL 1962, 13, str. 204), kakor je bila nazadnje spremenjena z Uredbo Sveta (ES) št. 1216/1999 z dne 10. junija 1999 (UL L 148, str. 5), 17. marca 2000 sprejela odločbo, s katero je odredila pregled o preiskavi.

- 7 V prvih dveh točkah obrazložitve te odločbe je navedeno:

„Koninklijke Grolsch NV je pivovarsko podjetje.

Komisija ima informacije, da družba Koninklijke Grolsch NV, podjetja, ki jih ta neposredno ali posredno nadzira, vključno z družbo Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV, in njeni glavni konkurenti sodelujejo ali so sodelovali pri sporazumih in/ali usklajenih ravnanjih in/ali pri sprejemanju sklepov [CBK] glede določanja cen, razdelitve trgov in/ali izmenjave informacij o nizozemskem trgu piva, tako v [sektorju] trgovine na drobno kot v gostinskem [sektorju] [...]

8 Člen 1 te odločbe določa:

„Družba Koninklijke Grolsch NV in podjetja, ki jih ta neposredno ali posredno nadzira, vključno z družbo Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV, so zavezani dopustiti pregled glede domnevnih sporazumov in/ali usklajenih ravnanjih, katerih cilj ali posledica je omejevanje konkurence med pivovarskimi podjetji na Nizozemskem. Sporazumi in/ali usklajena ravnanja se nanašajo na določanje cen, razdelitev trgov in/ali izmenjavo informacij na nizozemskem trgu piva, tako v [sektorju] trgovine na drobno kot v gostinskem [sektorju] [...] Taka ravnanja so lahko tudi v obliki sklepov [CBK], združenja podjetij, ki mu pripada Grolsch.“

9 Člen 3, prvi odstavek, odločbe o pregledu določa:

„Naslovniki te odločbe so:

Koninklijke Grolsch NV

Brouwerijstraat 1

7523 XC Enschede

Nederland

in podjetja, ki jih ta neposredno ali posredno nadzira, vključno z:

Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV

Brouwerijstraat 1

7523 XC Enschede

Nederland.“

- 10 Po navedbah Komisije so bili 22. in 23. marca 2000 opravljene inšpekcijski pregledi pri družbi „Koninklijke Grolsch NV“, pri treh drugih zadevnih nizozemskih pivovarjih in v prostorih CBK.
- 11 Komisija je poleg tega „Grolsch“ poslala več zahtev po informacijah.
- 12 Komisija je 30. avgusta 2005 sprejela obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah, ki je bilo tožeči stranki poslano 31. avgusta 2005. Z dopisom z dne 25. novembra 2005 je ta predložila pisne pripombe na to obvestilo. Nobeno od zadevnih podjetij ni zahtevalo zaslišanja.

- 13 Komisija je 18. aprila 2007 sprejela Odločbo C(2007) 1697 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 [ES] (zadeva COMP/B-2/37.766 – Nizozemski trg piva) (v nadaljevanju: izpodbijana odločba), ki je bila tožeči stranki vročena z dopisom z dne 24. aprila 2007.

Izpodbijana odločba

- 14 Člen 1 izpodbijane odločbe določa, da so „Grolsch: Koninklijke Grolsch NV“ in drugi zadevni pivovarji v obdobju med 27. februarjem 1996 in 3. novembrom 1999 sodelovali pri enotni in trajajoči kršitvi člena 81(1) ES v obliki vrste sporazumov in/ali usklajenih ravnanj, katerih cilj ali posledica je bila omejevanje konkurence na skupnem trgu.
- 15 Kršitev je zajemala, prvič, usklajevanje cen in podražitve piva na Nizozemskem v gostinskem sektorju in v sektorju domače potrošnje, vključno s pivom, ki se prodaja pod znamko distributerja, drugič, občasno usklajevanje drugih tržnih pogojev, kot so cene, ki jih ponudijo posameznim strankam v gostinskem sektorju na Nizozemskem, in posojila prodajalnam, in, tretjič, občasno usklajevanje glede razdelitve strank v gostinskem sektorju in v sektorju domače potrošnje na Nizozemskem (člen 1 ter točki 257 in 258 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 16 V skladu z izpodbijano odločbo je do protikonkurenčnih ravnanj pivovarjev prišlo na rednih večstranskih neformalnih sestankih štirih glavnih akterjev na nizozemskem trgu piva in na dvostranskih srečanjih, na katerih so sodelovali isti pivovarji

v različnih sestavah. Ta srečanja naj bi potekala tajno in namerno, udeleženci pa so vedeli, da niso dovoljena (točke od 257 do 260 obrazložitve izpodbijane odločbe).

- 17 Tako je, prvič, vrsta večstranskih sestankov, imenovanih „posvetovanje Catherijne“ („Catherijne overleg“) ali „komisija za dnevni red“ („agendacommissie“), potekala med 27. februarjem 1996 in 3. novembrom 1999. V izpodbijani odločbi je navedeno, da so bili cilji teh sestankov, ki so bili osredotočeni na sektor gostinstva, lahko pa so se nanašali tudi na sektor domače potrošnje, predvsem usklajevanje cen in podražitev piva, razpravljanje o omejitvah zneskov rabatov in razdelitvi strank ter dogovarjanje o nekaterih drugih tržnih pogojih. Na teh sestankih so prav tako razpravljali o ceni piva, ki se prodaja pod znamko distributerja (točke 85, 90, 98, od 115 do 127 in od 247 do 252 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 18 Drugič, v izpodbijani odločbi je glede dvostranskih stikov med pivovarji ugotovljeno, da sta se InBev in Bavaria 12. maja 1997 sestali in razpravljali o zvišanju cen piva, ki se prodaja pod znamko distributerja (točka 104 obrazložitve izpodbijane odločbe). Poleg tega Komisija trdi, da sta se Heineken in Bavaria leta 1998 sestali, da bi razpravljali o omejitvah glede prodajnih mest v gostinskem sektorju (točka 189 obrazložitve izpodbijane odločbe). Komisija trdi, da je do dvostranskih stikov med Heineken in „Grolsch“ prišlo tudi 5. julija 1999 zaradi kompenzacij, odobrenih strankam iz sektorja domače potrošnje, s katerimi so se začasno znižale cene (točki 212 in 213 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 19 Nazadnje, v skladu z izpodbijano odločbo je leta 1997 prišlo do dvostranskih stikov in izmenjav informacij med InBev in Bavaria, namenjenih splošnim razpravam glede cene piva ter razpravam, ki so se bolj nanašale na znamke distributerja. Dvostranski

stiki v obliki izmenjav informacij glede znamk distributerja naj bi junija in julija 1998 vključevali tudi belgijske pivovarje. Komisija pojasnjuje, da so te razprave potekale v navzočnosti Heineken in „Grolsch“ (točke 105, od 222 do 229 in od 231 do 236 obrazložitve izpodbijane odločbe).

- 20 Ugotovitev teh ravnanj v veliki meri temelji na podatkih iz izjave InBev (točke od 40 do 62 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 21 Poleg tega Komisija meni, da izjavo InBev podpirajo številni interni dokumenti skupine Grolsch in treh drugih nizozemskih pivovarjev, rokopisni zapiski s sestankov, poročila o stroških in kopije rokovnikov, pridobljenih s preiskavami in zahtevami po informacijah (točke od 63 do 255 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 22 Izrek izpodbijane odločbe se glasi:

„Člen 1

V nadaljevanju navedena podjetja so v obdobju med 27. februarjem 1996 in 3. novembrom 1999 sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi člena 81 [ES] v obliki vrste sporazumov in/ali usklajenih ravnanj, katerih cilj ali posledica je bila omejevanje konkurence na skupnem trgu, zlasti z (i) usklajevanjem cen in podražitvami piva na Nizozemskem tako v gostinskem [sektorju] kot v [sektorju], domače potrošnje, vključno s pivom, ki se prodaja pod znamko distributerja, (ii) občasnim usklajevanjem drugih tržnih pogojev za posamezne potrošnike v gostinskem [sektorju] na Nizozemskem in

(iii) občasnim dogovarjanjem o razdelitvi strank v gostinskem [sektorju] in [sektorju] domače potrošnje na Nizozemskem:

InBev : InBev NV in InBev Nederland NV

Heineken : Heineken NV in Heineken Nederland BV

Grolsch : Koninklijke Grolsch NV

Bavaria : Bavaria NV

Člen 2

Podjetja, navedena v členu 1, takoj prenehajo s kršitvami iz navedenega člena, če tega še niso storila.

Vzdržijo se kakršnih koli dejanj ali ravnanj iz člena 1 in kakršnih koli ukrepov, ki imajo enak ali enakovreden cilj ali učinek.

Člen 3

Za kršitve iz člena 1 se naložijo te globe:

(a) Heineken NV in Heineken Nederland BV, skupno in solidarno: 219.275.000 EUR;

(b) Koninklijke Grolsch NV: 31.658.000 EUR;

(c) Bavaria NV: 22.850.000 EUR.

[...]

Člen 4

Ta odločba je naslovljena na družbe

InBev NV, Brouwerijplein 1, B 3000 Louvain, Belgija

InBev Nederland NV, Ceresstraat 1, 4811 CA Breda, Nizozemska

Heineken NV, Vijzelstraat 72, 1017 HL Amsterdam, Nizozemska

Heineken Nederland BV, Burgemeester Smeetsweg 1, 2382 PH Zoeterwoude, Nizozemska

Koninklijke Grolsch NV, Brouwerslaan 1, 7548 XA Enschede, Nizozemska

Bavaria NV, De Slater 1, 5737 RV Lieshout, Nizozemska.

[...]"

Postopek in predlogi strank

²³ Tožeča stranka je 3. julija 2007 v tajništvu Splošnega sodišča vložila to tožbo.

²⁴ Splošno sodišče je na podlagi členov 14(1) in 51(1) Poslovnika Splošnega sodišča s sklepom z dne 10. februarja 2010 zadevo dodelilo šestemu razširjenemu senatu.

- 25 Splošno sodišče je 12. februarja 2010 strankama v okviru ukrepov procesnega vodstva postavilo pisna vprašanja, na katera sta odgovorili v predpisanem roku.
- 26 Stranke so na obravnavi 24. marca 2010 podale ustne navedbe in odgovorile na vprašanja Splošnega sodišča.
- 27 Ker je bil sodnik poročevalec po koncu ustnega postopka zadržan, je bila zadeva predodeljena novemu sodniku poročevalcu, o tej sodbi pa so v skladu s členom 32(1) Poslovnika odločali trije sodniki, ki so sodbo tudi podpisali.
- 28 Tožeča stranka Splošnemu sodišču predlaga, naj:
- izpodbijano odločbo v celoti ali delno razglasi za nično vsaj v delu, v katerem je naslovljena nanjo;
 - odpravi ali, podredno, zniža globo, ki ji je bila naložena;
 - Komisiji naloži plačilo stroškov.
- 29 Komisija Splošnemu sodišču predlaga, naj:
- tožbo zavrne;
 - tožeči stranki naloži plačilo stroškov.

Pravo

- 30 Tožeča stranka v utemeljitev tožbe v bistvu navaja šest tožbenih razlogov, ki se nanašajo, prvič, na nepravilnosti v upravnem postopku, drugič, na kršitev obveznosti obrazložitve glede neposredne udeležbe tožeče stranke pri ugotovljeni kršitvi, tretjič, na nezadostnost dokazov glede ugotovljenega kršitvenega ravnanja, četrtič, na napačno opredelitev tega ravnanja kot udeležbe pri vrsti sporazumov in/ali usklajenih ravnanjih v smislu člena 81(1) ES, petič, na to, da tožeča stranka ni bila neposredno udeležena pri ugotovljeni enotni in trajajoči kršitvi, in, šestič, na neustreznost zneska globe.
- 31 Najprej je treba preučiti peti tožbeni razlog, ki se nanaša na to, da tožeča stranka ni bila neposredno udeležena pri ugotovljeni enotni in trajajoči kršitvi.

Peti tožbeni razlog: neobstoj neposredne udeležbe tožeče stranke pri ugotovljeni enotni in trajajoči kršitvi

- 32 Tožeča stranka zanika, da je bila neposredno udeležena pri ugotovljeni kršitvi. Prek J. T., predsednika njenega upravnega odbora od leta 1997, je bila namreč na sestanku finančne komisije prisotna le 8. januarja 1999. Drugi „vodje Grolsch“, navedeni v točki 19 obrazložitve izpodbijane odločbe, ki so sodelovali na vseh drugih spornih sestankih, naj bi bili zaposleni pri njeni hčerinski družbi Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV.

Dopustnost tožbenega razloga

– Trditve strank

- 33 Komisija izpodbija dopustnost tožbenega razloga, ker tožeča stranka ni izpodbijala ugotovitve o njeni udeležbi pri kršitvi niti v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah niti v odgovoru z dne 21. decembra 2001 na zahtevo po informacijah. Tožeča stranka naj bi, nasprotno, predložila podatke, ki kažejo na to, da je bila delodajalec udeležencev spornih sestankov, kot so naštetih v točki 19 obrazložitve izpodbijane odločbe.
- 34 Ker tožeča stranka v okviru upravnega postopka tega tožbenega razloga nikoli ni uveljavljala dovolj jasno, naj se pred Splošnim sodiščem ne bi mogla prvič sklicevati nanj. Če podjetje v okviru upravnega postopka izrecno prizna resničnost dejstev, ki mu jih očita Komisija v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, jih načeloma naj ne bi več moglo izpodbijati pred Splošnim sodiščem.
- 35 Tožeča stranka priznava, da se na tožbeni razlog v upravni fazi ni sklicevala, vendar trdi, da je v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah zanikala, da je storila kršitev. Nazadnje meni, da se na ta procesni tožbeni razlog lahko prvič sklicuje pred Splošnim sodiščem.

36 Po njenem mnenju podjetje praviloma več ne more prerekati dejstev pred Splošnim sodiščem le, če je v upravnem postopku izrecno priznalo očitana dejstva. Tožeča stranka pa naj ne bi priznala, da je storila domnevno kršitev, še manj pa neposredno.

– Presoja Splošnega sodišča

37 Opozoriti je treba, da nobena določba prava Evropske unije naslovniku obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah ne nalaga, da izpodbija v njem navedena dejstva ali pravne elemente med upravnim postopkom, ker naj tega ne bi bilo mogoče storiti pozneje v fazi sodnega postopka.

38 Čeprav namreč to, da podjetje med upravnim postopkom pred Komisijo izrecno ali implicitno prizna dejstva ali pravne elemente, lahko pomeni dodaten dokaz pri presoji utemeljenosti pravnega sredstva, pa ne more omejevati samega izvrševanja pravice do pravnega sredstva pred Splošnim sodiščem, ki jo ima fizična ali pravna oseba na podlagi Pogodbe.

39 Trditev Komisije, da tožeča stranka pred Splošnim sodiščem ne bi smela izpodbijati ugotovitve, da je bila udeležena pri spornem omejevalnem sporazumu, ker tega ni jasno in natančno storila v upravnih fazi, pa pomeni omejitev dostopa tožeče stranke do sodnega varstva in zlasti omejitev njene pravice, da se o svoji zadevi izjavi pred sodiščem.

- 40 Če ne obstaja zakonska podlaga, izrecno predvidena v ta namen, je taka omejitev v nasprotju s temeljnimi načeli zakonitosti in spoštovanja pravice do obrambe. Poleg tega je treba poudariti, da sta pravici do učinkovitega pravnega sredstva in do dostopa do nepristranskega sodišča zagotovljeni s členom 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah, razgllašene 7. decembra 2000 v Nici (UL C 364, str. 1).
- 41 Iz tega izhaja, da je ta tožbeni razlog dopusten.

Utemeljenost tožbenega razloga

– Trditve strank

- 42 Tožeča stranka meni, da ker jo je zgolj na sestanku finančne komisije 8. januarja 1999 zastopal J. T., Komisija ni mogla ugotoviti njene udeležbe pri ugotovljeni kršitvi, ampak bi ji lahko le, če je to potrebno, naložila odgovornost za kršitev, ki jo je storila njena hčerinska družba Grolsche Bierbrouwerij Nederland, katere zaposleni so sodelovali na vseh ostalih tajnih sestankih.
- 43 Poleg tega Komisija ni mogla spregledati obstoja te hčerinske družbe, saj je bila ta prav tako naslovnik odločbe o pregledu.

- 44 Komisija meni, da je imela dovolj razlogov za domnevo, da so bili udeleženci protikonkurenčnih sestankov zaposleni pri tožeči stranki in da je bila torej ta udeležena pri kršitvi.
- 45 Komisija trdi tudi, da je tožeča stranka v odgovoru na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah predložila podatke, ki kažejo na to, da je bila delodajalec „vodij Grolsch“, ki so v točki 19 obrazložitve izpodbijane odločbe navedeni kot udeleženci spornih sestankov.

– Presoja Splošnega sodišča

- 46 V točki 19 izpodbijane odločbe je navedeno:

„Vodje Grolsch, ki imajo vlogo pri dokazovanju v tem postopku, so:

- [P. P. S.] (predsednik upravnega odbora od leta 1987 do leta 1996),
- [J. T.] (poslovni direktor od leta 1990 do leta 1996, generalni direktor od leta 1996 do leta 1997, predsednik upravnega odbora od leta 1997),

- [R. S.] (vodja sektorja gostinstva na Nizozemskem od leta 1992 do leta 1995, poslovni direktor na Nizozemskem od leta 1996 do leta 1999),

- [H. O. B.] (vodja sektorja gostinstva od leta 1996 do leta 2000),

- [P. M.] (vodja prodajnega sektorja za domačo potrošnjo do leta 1999, od takrat poslovni direktor),

- [K. H.] (vodja prodajnega sektorja za domačo potrošnjo od leta 2000 in pred tem Market Research Manager),

- [L. S.] (vodja proizvodnje do leta 1996, od takrat vodja tehnološkega nadzora in storitev).“

⁴⁷ Komisija ne izpodbija trditve tožeče stranke, da razen J. T., predsednika njenega upravnega odbora od leta 1997, nobena od oseb, navedenih v točki 19 obrazložitve izpodbijane odločbe kot „vodij Grolsch, ki imajo vlogo pri dokazovanju v tem postopku“ in katerih udeležba na spornih sestankih se ji očita, ni bila zaposlena pri tožeči stranki. Komisija tudi ne izpodbija, da so zadevni vodje vodje hčerinske družbe tožeče stranke, Grolsche Bierbrouwerij Nederland, kot potrjujejo pogodbe o zaposlitvi zadevnih subjektov in drugi dokumenti, priloženi k odgovorom tožeče stranke na pisna vprašanja Splošnega sodišča.

⁴⁸ Sicer je Komisija v svojih vlogah in odgovorih na pisna vprašanja Splošnega sodišča trdila, da se je pri ugotovitvi, da osebe, opredeljene v točki 19 obrazložitve izpodbijane odločbe kot „vodje Grolsch“, svoje naloge opravljajo pri tožeči stranki, oprla predvsem

na odgovor tožeče stranke z dne 21. decembra 2001 na zahtevo po informacijah, ki ji je bila poslana 10. oktobra 2001.

- 49 Iz besedila tega odgovora pa je razvidno, na eni strani, da je bil R. S. poslovni direktor družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland za Nizozemsko od januarja 1996 do novembra 1999 in da je zdaj direktor družbe Grolsch International BV in, na drugi strani, da P. M. „od novembra 1999 opravlja funkcijo poslovnega direktorja družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV [in da] je bil pred tem odgovoren za t. i. domačo potrošnjo (trgovina na drobno, razen sektorja gostinstva) kot vodja prodajnega sektorja za domačo potrošnjo“.
- 50 Poleg tega je tožeča stranka v točki 47 odgovora na obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah navedla, da „je [J. T.] seznam kodnih imen uporabljal kot predsednik upravnega odbora družbe Grolsch NV [to funkcijo je opravljal od leta 1997 do leta 2004], in ne kot poslovni direktor družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV [in da t]ega seznama niso uporabljale druge osebe niti pri družbi Grolsch NV niti pri družbi Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV (pri katerih so zaposlene osebe, ki so bile prisotne na plenarnih sestankih)“.
- 51 Nazadnje, v izjavi – ki jo je dal J. T. (generalni direktor družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland od leta 1996 do leta 1997 in predsednik upravnega odbora tožeče stranke od leta 1997) med pregledom Komisije 23. marca 2000 in ki je v točkah 249 in 308 obrazložitve izpodbijane odločbe navedena kot dokaz – je navedeno, da izjavitelj zaseda mesto „[g]eneralnega direktorja družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV“.
- 52 Iz izpodbijane odločbe res izhaja, da je bil J. T. 21. oktobra 1996 z generalnim direktorjem družbe Interbrew Nederland udeležen na dvostranskem sestanku glede znamk distributerjev (točka 250 obrazložitve izpodbijane odločbe). Vendar je treba

opozoriti, da je bila zadevna oseba na ta datum še zaposlena pri hčerinski družbi tožeče stranke Grolsche Bierbrouwerij Nederland in torej še ni delala za tožečo stranko, kot to izhaja iz pisnih odgovorov tožeče stranke na vprašanja Splošnega sodišča in iz kopije pogodbe o zaposlitvi, ki jo je z J. T. sklenila 2. septembra 1997 in jo predložila Splošnemu Sodišču.

- 53 Podobno, čeprav je v izpodbijani odločbi navedeno, da je J. T. 10. novembra 1999 s predstavniki Heineken sodeloval na sestanku glede splošnega razvoja na evropskem in/ali svetovnem trgu piva (točki 405 in 412 obrazložitve izpodbijane odločbe), je treba opozoriti, da je ta sestanek potekal po 3. novembru 1999, torej po koncu kršitvenega obdobja, ki ga je ugotovila Komisija.
- 54 V skladu z izpodbijano odločbo je J. T. na sestanke finančne komisije CBK vedno prinesel dokument, ki je bil namenjen temu, da pozornost Interbrew in Bavaria usmeri na določanje cen piva, ki se prodaja pod znamko distributerja (točki 249 in 308 obrazložitve izpodbijane odločbe). Vendar pa iz izpodbijane odločbe ni razvidno, da bi zadevna oseba sodelovala na drugih sestankih razen na tem z dne 8. januarja 1999, na katerem so v skladu z njegovimi zapiski na vabilu na ta sestanek obravnavali vprašanje cen piva (točka 193 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 55 Dokazi, navedeni v izpodbijani odločbi, s katerimi bi bilo mogoče dokazati udeležbo tožeče stranke pri spornih ravnanjih, so namreč le trije: izjava InBev, zapiski J. T. z vabila na zgoraj navedeni sestanek z dne 8. januarja 1999 (točka 193 obrazložitve izpodbijane odločbe) in dokumenti, odkriti pri Heineken, ki se nanašajo na dva telefonska stika M. J. z upravo Heineken okoli 5. julija 1999 glede popustov za verigo trgovin (opomba št. 473 izpodbijane odločbe).

točeno

NMA“.

- 59 Po mnenju Komisije iz teh zapiskov izhaja, da so bile razprave o ceni piva osredotočene na štiri elemente: prvič, na promocijske akcije na trgu za domačo potrošnjo, drugič, na cenejše pivo, ki se prodaja pod znamko distributerja, tretjič, na ceno točenega piva in na velike zabojnike, ki se uporabljajo v sektorju gostinstva na nizozemskem trgu piva, in, četrtič, na nizozemski organ, pristojen za konkurenco, „NMA“ (točka 194 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 60 Tretjič, Komisija je iz dokumentov, najdenih pri Heineken, ki se nanašajo na dva telefonska stika M. J. z upravo Heineken okoli 5. julija 1999, sklepala, da je Heineken neposredno stopila v stik s skupino Grolsch glede znižanja cen, in to mesec in pol pred uvedbo začasnih popustov v verigi trgovin, ki ji je skupina Grolsch odklonila odobritev kompenzacije (točka 213 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 61 Ugotoviti je treba, da so zapiski J. T. na vabilu na sestanek 8. januarja 1999 in dokumenti, najdeni pri Heineken, ki se nanašajo na dva telefonska stika M. J. z upravo Heineken okoli 5. julija 1999, edini dokazi, ki se posebej nanašajo na morebitno posamično udeležbo tožeče stranke pri enotni in trajajoči kršitvi, ugotovljeni v členu 1 izpodbijane odločbe, v obdobju med 27. februarjem 1996 in 3. novembrom 1999.

- 62 Prvič, opozoriti je treba, da ti dokumenti ne vsebujejo nobenega indica glede udeležbe tožeče stranke pri drugem in tretjem delu te kršitve, in sicer, na eni strani, pri „občasnem usklajevanju drugih tržnih pogojev [kot cen] za posamezne potrošnike v sektorju gostinstva na Nizozemskem“ in, na drugi strani, pri „[o]bčasnem usklajevanju glede razdelitve strank tako v sektorju gostinstva kot v sektorju domače potrošnje na Nizozemskem“.
- 63 Drugič, glede prvega dela ugotovljene enotne in trajajoče kršitve, in sicer „usklajevanja cen in podražitev piva na Nizozemskem tako v sektorju gostinstva kot v sektorju domače potrošnje“, so zapiski J. T. glede sestanka 8. januarja 1999 edini indic, naveden v izpodbijani odločbi, ki se nanaša na udeležbo tožeče stranke pri usklajevanju cen in podražitvah v segmentu piva, ki se prodaja pod znamko distributerja, ki spada v sektor domače potrošnje.
- 64 Poleg tega dveh telefonskih stikov med Heineken in J. T. okoli 5. julija 1999 ni mogoče razumeti, kot da sta povezana s tem segmentom sektorja domače potrošnje, saj niti Heineken niti skupina Grolsch ne proizvajata piva znamke distributerja (točki 7 in 18 obrazložitve izpodbijane odločbe).
- 65 Kot je razvidno iz zgoraj navedenega dejanskega stanja tega spora, je celota ugotovljenih sporazumov in/ali usklajenih ravnanj v smislu člena 81(1) ES, ki so kot taki opredeljeni v točki 337 obrazložitve izpodbijane odločbe, rezultat kompleksnega sistema

usklajevanja, ki so ga izvajali štirje zadevni pivovarji in je torej zahteval redne stike v daljšem obdobju (glej v tem smislu sodbo Sodišča z dne 4. junija 2009 v zadevi T-Mobile Netherlands in drugi, C-8/08, ZOdl., str. I-4529, točka 60).

- 66 V teh okoliščinah zapisi J. T. sami po sebi ne morejo dokazati udeležbe tožeče stranke pri trajajočem usklajevanju štirih pivovarjev, ugotovljenem v izpodbijani odločbi, na tem segmentu nizozemskega trga piva.
- 67 Glede na to, da je to edini indic udeležbe tožeče stranke pri usklajevanju s tremi drugimi zadevnimi pivovarji, ni mogoče šteti za dokazano, da je bila tožeča stranka, kar zadeva pivo, ki se prodaja pod znamko distributerja na segmentu domače potrošnje piva na Nizozemskem, udeležena pri trajajočem usklajevanju, ugotovljenem v členu 1 izpodbijane odločbe, o cenah in podražitvah piva na Nizozemskem.
- 68 Tretjič, ker tožeča stranka ni bila udeležena na nobenem sestanku pivovarjev, navedenem v izpodbijani odločbi, razen na tistem, ki je bil 8. januarja 1999, tudi ni dokazano, da bi bila tožeča stranka udeležena pri trajajočem večstranskem usklajevanju s tremi drugimi zadevnimi pivovarji glede cen in podražitev piva na Nizozemskem tako v sektorju gostinstva kot v sektorju domače potrošnje v segmentu piva, ki se ne trži pod znamko distributerja.
- 69 Zaradi dvostranske narave stikov med Heiniken in J. T. okoli 5. julija 1999, zapiski J. T. glede sestanka 8. januarja 1999 ne morejo sami po sebi dokazati udeležbe tožeče stranke pri tem trajajočem večstranskem usklajevanju cen med štirimi pivovarji, ki so naslovniki izpodbijane odločbe.

- 70 V teh okoliščinah rokopisni zapiski J. T. glede sestanka 8. januarja 1999 in dva telefonska stika te osebe z upravo Heineken okoli 5. julija 1999 ne zadoščajo za ugotovitev udeležbe tožeče stranke pri enotni in trajajoči kršitvi, kot jo je ugotovila Komisija.
- 71 Iz zgoraj navedenega izhaja, da je Komisija v točki 399 obrazložitve izpodbijane odločbe napačno ugotovila, da „dokazi, opisani v [točki] 4 [te odločbe], kažejo na to, da je bila [tožeča stranka,] družba Koninklijke Grolsch NV od 27. februarja 1996 do 3. novembra 1999 neposredno udeležena pri omejevalnem sporazumu“.
- 72 V teh okoliščinah je treba sprejeti tožbeni razlog, ki se nanaša na to, da tožeča stranka ni bila neposredno udeležena pri enotni in trajajoči kršitvi od 27. februarja 1996 do 3. novembra 1999, kot je bila ugotovljena v členu 1 izpodbijane odločbe.

Drugi tožbeni razlog: kršitev obveznosti obrazložitve glede neposredne udeležbe tožeče stranke pri ugotovljeni kršitvi

Trditve strank

- 73 Tožeča stranka Komisiji očita, da je s trditvami glede njene domnevne neposredne udeležbe pri kršitvi, ugotovljeni z izpodbijano odločbo, kršila obveznost obrazložitve.
- 74 Komisija je v pisnem odgovoru z dne 27. februarja 2010 na vprašanja Splošnega sodišča navedla, da ni razlikovala med pravnima osebama družbo Koninklijke Grolsch in njeno hčerinsko družbo (v stoodstotni lasti) Grolsche Bierbrouwerij Nederland in da

so udeleženci na sestankih omejevalnega sporazuma delovali kot poslovni direktor, odgovorni za domačo potrošnjo, generalni direktor itd. podjetja Grolsch, pod nadzorom pravne osebe družbe Koninklijke Grolsch.

- 75 Komisija je na obravnavi dodala, da ti družbi tvorita gospodarski subjekt in da je bil ta gospodarski subjekt udeležen pri kršitvi.

Presoja Splošnega sodišča

- 76 V skladu z ustaljeno sodno prakso mora biti obrazložitev, ki se zahteva v členu 253 ES, prilagojena vrsti zadevnega pravnega akta ter jasno in nedvoumno izražati utemeljitev institucije, ki je akt izdala, tako da se lahko zainteresirane osebe seznanijo z utemeljitvijo sprejetega ukrepa in da lahko pristojno sodišče opravi nadzor. Zahtevo po obrazložitvi je treba presojati glede na okoliščine posameznega primera, zlasti glede na vsebino akta, vrsto navedenih razlogov in interes, ki ga imajo lahko naslovniki ali druge osebe, ki jih ukrep neposredno in posamično zadeva, da prejmejo pojasnila (glej sodbo Sodišča z dne 2. aprila 1998 v zadevi Komisija proti Sytraval in Brink's France, C-367/95 P, Recueil, str. I-1719, točka 63 in navedena sodna praksa).
- 77 Kadar se, kot v obravnavanem primeru, odločba o uporabi člena 81 ES nanaša na več naslovnikov in zadeva problem odgovornosti za ugotovljeno kršitev, mora biti dovolj obrazložena glede vsakega naslovnika, zlasti pa glede naslovnikov, ki morajo v skladu s to odločbo odgovarjati za to kršitev.

- 78 Tako je treba v odločbi glede matične družbe, ki se šteje za odgovorno za ravnanje hčerinske družbe, podrobno pojasniti razloge, ki utemljujejo naložitev odgovornosti za kršitev tej družbi (glej v tem smislu sodbo Splošnega sodišča z dne 14. maja 1998 v zadevi SCA Holding proti Komisiji, T-327/94, Recueil, str. II-1373, točke od 78 do 80).
- 79 Tožeča stranka s tožbenim razlogom Komisiji v bistvu očita, da ji je v resnici pripisala odgovornost za udeležbo njene hčerinske družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland v omejevalnem sporazumu – ki naj bi izhajala iz udeležbe njenih zaposlenih na spornih sestankih – brez navedbe dejanskih in pravnih okoliščin, ki bi utemeljile to naložitev odgovornosti.
- 80 Iz ustaljene sodne prakse res izhaja, da se ravnanje hčerinske družbe lahko pripiše matični družbi, kadar – čeprav je ločena pravna oseba – ta hčerinska družba o svojem ravnanju na trgu ne odloča samostojno, ampak večinoma ravna v skladu z navodili matične družbe, zlasti glede gospodarskih, organizacijskih in pravnih povezav, ki povezujejo pravni enoti (sodba Sodišča z dne 10. septembra 2009 v zadevi Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, C-97/08 P, ZOdl., str. I-8237, točka 58).
- 81 V takem primeru sta namreč matična družba in njena hčerinska družba del iste gospodarske enote in zato tvorita eno samo podjetje. Dejstvo, da matična družba in njena hčerinska družba tvorita eno samo podjetje v smislu člena 81 ES, tako Komisiji omogoča, da odločbo, s katero nalaga plačilo glob, naslovi na matično družbo, ne da bi bilo treba dokazati njeno osebno vpletenost v to kršitev (zgoraj navedena sodba Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 59).

- 82 V posebnem primeru, ko je matična družba stoddotna lastnica kapitala hčerinske družbe, ki je kršila konkurenčna pravila, ta matična družba po eni strani lahko odločilno vpliva na ravnanje te hčerinske družbe, po drugi strani pa obstaja izpodbojna pravna domneva, da ta matična družba dejansko odločilno vpliva na ravnanje svoje hčerinske družbe (zgoraj navedena sodba Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 60).
- 83 V teh okoliščinah za domnevo, da matična družba odločilno vpliva na poslovno politiko hčerinske družbe, zadostuje, da Komisija dokaže, da je ves kapital hčerinske družbe v lasti matične družbe. Tako bo lahko Komisija matično družbo štela za solidarno odgovorno za plačilo globe, naložene njeni hčerinski družbi, razen če ta matična družba, ki mora to domnevo ovreči, ne predloži zadostnih dokazov, da njena hčerinska družba na trgu ravna samostojno (zgoraj navedena sodba Akzo Nobel in drugi proti Komisiji, točka 61).
- 84 V obravnavani zadevi pa je treba ugotoviti, da je Komisija po tem, ko je v točki 3 obrazložitve izpodbijane odločbe skupino Grolsch uvrstila med štiri pivovarje udeležence spornega omejevalnega sporazuma, v točki 18 obrazložitve enačila tožečo stranko in skupino Grolsch, ki ji pripada hčerinska družba tožeče stranke, Grolsche Bierbrouwerij Nederland.
- 85 Z naštevanjem imen vodij „Grolsch“, ki so sodelovali na sestankih med pivovarji, ne da bi navedla, ali pripadajo tožeči stranki ali njeni hčerinski družbi Grolsche Bierbrouwerij Nederland, je Komisija v točki 19 obrazložitve izpodbijane odločbe enačila vse zadevne osebe z vodji tožeče stranke, čeprav so bili vsi razen J. T. v ugotovljenem kršitvenem obdobju zaposleni pri hčerinski družbi Grolsche Bierbrouwerij.

- 86 Po tem, ko je tožečo stranko enačila s skupino Grolsch, pa Komisija ni navedla razlogov, zakaj je tožeči stranki pripisala udeležbo v omejevalnem sporazumu njene hčerinske družbe Grosche Bierbrouwerij Nederland, ki izhaja iz udeležbe njenih zaposlenih na spornih sestankih, v skladu z zgoraj navedeno sodno prakso.
- 87 Komisija je namreč s temi besedami ugotovila odgovornost tožeče stranke za kršitev, ugotovljeno v členu 1 izpodbijane odločbe:

„8.2. Odgovornost v tej zadevi

[...]

8.2.2. Grolsch

(399) Dokazi, navedeni [v točki] 4, kažejo na to, da je bila družba Koninklijke Grolsch NV neposredno udeležena pri omejevalnem sporazumu od 27. februarja 1996 do 3. novembra 1999.“

- 88 V izpodbijani odločbi tako niso omenjene ekonomske, organizacijske ali pravne povezave med tožečo stranko in njeno hčerinsko družbo, v njeni obrazložitvi pa nikjer ni omenjeno ime slednje.
- 89 Izkaže se torej, da Komisija ni navedla razlogov, ki so jo v skladu z načelom, ki ga je vendarle postavila v točki 397 obrazložitve izpodbijane odločbe, vodili do „določitve pravne osebe, odgovorne za upravljanje podjetja v trenutku, ko je bila storjena kršitev, tako da bi bilo tej pravni osebi omogočeno, da nanjo odgovori“, ali da bi ji bilo po

potrebi omogočeno, da ovrže izpodbojno pravno domnevo glede dejanskega odločilnega vpliva matične družbe na ravnanje hčerinske družbe.

- 90 Iz tega sledi, da Komisija v izpodbijani odločbi ni navedla razlogov, zakaj je tožeči stranki naložila odgovornost za ravnanje njene hčerinske družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland, ki izhaja iz udeležbe njenih zaposlenih na spornih sestankih.
- 91 Tako je Komisija tožeči stranki odvzela možnost morebitnega izpodbijanja utemeljenosti te naložitve odgovornosti pred Splošnim sodiščem z ovrženjem domneve, Splošnemu sodišču pa ni omogočila opravljanja nadzora v zvezi s tem.
- 92 Zato je treba drugemu tožbenemu razlogu ugoditi v delu, ki se nanaša na kršitev obveznosti obrazložitve glede naložitve odgovornosti tožeči stranki zaradi udeležbe njene hčerinske družbe Grolsche Bierbrouwerij Nederland BV pri enotni in trajajoči kršitvi od 27. februarja 1996 do 3. novembra 1999, kot je bila ugotovljena v členu 1 izpodbijane odločbe.
- 93 Iz tega sledi, da je treba to določbo v celoti razglasiti za nično, zato pa tudi izrek izpodbijane odločbe v celoti, ki se nanaša na tožečo stranko, ne da bi bilo treba odločiti o drugih tožbenih razlogih, ki jih uveljavlja tožeča stranka.
- 94 Iz vseh navedenih ugotovitev izhaja, da je treba člen 1 izpodbijane odločbe, ker je v njem ugotovljeno, da je tožeča stranka „v obdobju med 27. februarjem 1996 in 3. novembrom 1999 sodelovala pri enotni in trajajoči kršitvi člena 81 [ES], ki je temeljila na vrsti sporazumov in/ali usklajenih ravnanj, katerih cilj ali posledica je bila omejevanje konkurence na skupnem trgu, zlasti z (i) usklajevanjem cen in podražitvami piva na Nizozemskem v sektorju gostinstva in v sektorju domače potrošnje, vključno

s pivom, ki se prodaja pod znamko distributerja, (ii) občasnim usklajevanjem drugih tržnih pogojev za posamezne potrošnike v sektorju gostinstva na Nizozemskem in (iii) občasnim dogovarjanjem o razdelitvi strank v sektorju gostinstva in sektorju domače potrošnje na Nizozemskem“, in zato izrek izpodbijane odločbe v celoti razglasiti za ničen v delu, ki se nanaša na tožečo stranko.

Stroški

- ⁹⁵ V skladu s členom 87(2) Poslovnika se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. Ker Komisija s svojimi predlogi ni uspela, se ji v skladu s predlogi tožeče stranke naloži plačilo stroškov.

Iz teh razlogov je

SPLOŠNO SODIŠČE (šesti razširjeni senat)

razsodilo:

- 1. Odločba Komisije C(2007) 1697 z dne 18. aprila 2007 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 [ES] (zadeva COMP/B-2/37.766 – Nizozemski trg piva) se razglasi za nično v delu, ki se nanaša na družbo Koninklijke Grolsch NV.**

2. Evropski komisiji se naloži plačilo stroškov.

Vadapalas

Dittrich

Truchot

Razglašeno na javni obravnavi v Luxembourg, 15. septembra 2011.

Podpisi